

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי)
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספרי קריאה
הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא **חובה** (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות בו (40 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
- ד. הוראות מיוחדות:
(1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות
פרק ראשון — שירה
שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא החברה הישראלית — בין שבר לאיחוי
(60 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-6 (לכל שאלה — 30 נקודות).

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

נְעִילָה / פרץ דרור בנאי

תִּרְאֶה אוֹתִי אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמִי
לא עוֹד זָר בְּעֵרְי
כִּי לוֹיִתִי אֶת צְמִיחַת הַבְּתִים הָאֵלֶּה
עַד הֵייתִי לְמַתִּיחַת כְּבִישִׁים חֲדָשִׁים

תִּרְאֶה אוֹתִי אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמִי
כִּי נִגְמַלְתִּי בְּמִשְׁךְ הַזְמַן מַעֲבָרִי
וְקִיּוּמִי פֹה שׁוֹב אֵינְנוּ מִתְּנֶה
אֲנָשִׁים מְבָרְכִים אוֹתִי בְּלִכְתִּי בְּרוּחֹב
יֵשׁ לִי יְדִידִים מְעַט
וְאֵף לֹא שׁוֹנֵא אֶחָד
וְאִם בְּכָל זֹאת מִיִּשְׁהוּ פְּעַם יִתְרַגַּז אוֹ יִטְרַד
אֲז לֹא נוֹרָא

אֲנִי מְדַבֵּר בְּשׂוֹפָה הַזֹּאת כְּאִלּוּ נוֹלְדִתִּי בָּהּ
כִּכָּה זֶה בְּחַיִּים אִם מִתְּגַבְּרִים
וְדוּחִים אֶת הַגֵּל הַסְּכָנָה
הַיָּמִים בָּאִים כְּמוֹ מִתְּנֶה
וְהָאָדָם סוֹפּוֹ לְהִתְפַּיֵּס עִם קִיּוּמוֹ

הסבר את הקשר בין שם השיר ובין השיר כולו. הדגם את דברך.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

תקון הריחות / ארז ביטון

מה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנִּי,
טעם עֵרֶק וְרִיחַ זַעֲפָרָן צוֹרֵב,
אֲנִי כִּבֵּר לֹא אוֹתוֹ הֵילֵד
אָבוֹד בֵּין רִגְלִים שְׂמֵשֶׁחַק סְנוּקֵר
בְּקֶפֶה מְרִקוּ
בְּלֵד.
עֲכָשׁוּ חֲבָרִים
אֲנִי לוֹמֵד לְאָכַל גְּלִידָה מִבְּדֹלַח
מֵאוֹטוֹ שְׂמֵשֶׁמִּיעַ קוֹלוֹת שֶׁל צִפְרִים
בְּעֵרֵב,
אֲנִי לוֹמֵד לְפָתֵחַ דְּלָתוֹת
בְּתַבּוֹת נְגִינָה עֲתִיקוֹת,

עֲכָשׁוּ
נָשִׁים בְּטַעַם תוֹתֵי שֶׁזָּה
מִלְמָדוֹת אוֹתִי לְהַרְיֵחַ כְּרִיכוֹת שֶׁל שֶׁקְסִפִּיר
מִן הַמָּאָה הַשְּׁבַע עֲשָׂרָה
מִלְמָדוֹת אוֹתִי לְשַׁחֵק בְּחֹתוּל סִימִי
בְּתוֹךְ סֵלֹן יָרֵק

חֲבָרִים.

- א. כיצד בא לידי ביטוי בשיר קונפליקט בין תרבויות? הסבר והדגם את דבריך. (18 נקודות)
- ב. האם לדעתך יש לקונפליקט זה פתרון בשיר? נמק את דבריך. (12 נקודות)

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

נַעֲרָה מִן הַקְּטָמוֹנִים (חֲתָר־אֶרֶב) / מירי בן שמחון

נַעֲרָה שְׁחוּרָה עִם חֲטָטִים בְּפָנִים
 עֲלִיזָה אֶלְפִנְדָרִי
 בְּמָקוֹם שְׂנוּעֵד לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים
 מְכַבֶּסֶת אֶת בְּגָדֶיהָ
 כְּמִי שֶׁעוֹשָׂה הַטּוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
 אַחַר כֵּן תְּדִיחַ רֹצֶפָה
 וְתִתְקַן פְּרָחִים בְּאֶגְרֹטֶל
 הִיא מֵתְאִימָה אֶת צְבַע הַחֲלָצָה לְחֻצָּאִית
 הִיא לֹא שָׁמָּה עַל הַחֲטָטִים בְּפָנִים
 הִיא שָׁמָּה עַל זֶה שֶׁכָּבְהָ עָבָה שֶׁל "מִיָּק אֶפ"
 וְלֹא רוֹאִים כָּל כֵּן.
 בְּכָל־זְכוּתֶיהָ וְהַצְלָחוֹתֶיהָ לֹא תְלוּיּוֹת בָּזָה
 הִיא מְקַפֵּדָה לְמַלְאָא אֶת חוֹבוֹתֶיהָ לְפִי הַסֵּדֶר
 וְאֲמוּנָה הֵיטֵב עַל מִי "בְּסֵדֶר" מִי "לֹא בְּסֵדֶר".
 מִדִּי פַעַם יֵשׁ לָהּ הַתְּפָרָצִיּוֹת, אֲבָל בְּצִדָּק
 בְּהַתְחַשֵּׁב בְּעֵבֶדָה שֶׁכָּל כֵּן הִרְבָּה אֲנָשִׁים לֹא יוֹדְעִים אֵיךְ לְהַתְנַהֵג
 זֶה הַטֵּבַע שֶׁלָּהּ
 הִיא לֹא סוֹבֶלֶת אֶת כָּל אֱלֹהֵי שְׂאוּמְרִים שְׁטִיּוֹת
 שְׂאִין לָהֶם טַעַם
 וְשֶׁלֹּא שׂוּמְרִים עַל הַכְּבוֹד שֶׁלָּהֶם
 אֲמָא שֶׁלָּהּ מֵתָה מֵהַתְקַף לֵב כְּשֶׁהִיָּתָה קִטְנָה
 וְאֲבָא שֶׁלָּהּ שָׂרֵת בְּבֵית־סֵפֶר מְמַלְכֶתִי דָתִי עַל יַד הַבַּיִת
 הִיא אוֹהֶבֶת אֶת הָאֵחַ שֶׁלָּהּ יַעֲקֹב
 שֶׁהִתְקַדַּם בְּחַיִּים
 וְהוּא אֲדַמִּינִיסְטֶרְטוֹר בְּמַחְלָקַת הַמְּשָׁק שֶׁל הָאוּנִיבֶרְסִיטָה
 אַחֲרָאֵי עַל כֵּן וְכֵן עוֹבְדִים
 שֶׁמְקַבְּלִים אֶת הַמְּשָׁכָרֶת מִיָּדוֹ וְנוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד.

(שים לב: המשך השיר וסעיפי השאלה בעמוד הבא.)

היא כתבנית ומספיקה 120 מלים בדקה
העבודה זה הדבר הכי חשוב בשבילה בחיים
כל בקר ב־7:30 בדיוק רואים אותה בתחנה
(יש לה קביעות וגם הפנסיה שלה מסדרת).
בשעות הפנויות היא סורגת גובלנים
שקנתה בעיר העתיקה בשבת.
אשר מתקשר לפעמים מן המוסד
אבל היא לא מראה לו פנים כל כך
זה טוב בשביל שידע שהיא רצינית
ושלא יחשב שהיא תסכים לפני החתונה.
לפעמים היא יוצאת עם אה שלה יעקב לסרט
מגלח למשעי ובנעלים מצחצחות
וכל השכונה רואה שהיא מבלה
והשם שלה נשאר נקי.
כלם בשכונה יודעים שעליזה היא בחורה ללא רבב
אומרת "שלוס" ו"מה שלום הילדים"
יודעת לתפר ויושבת בבית
בחורה רצינית.
יום יבוא והמזל שלה יבוא גם כן
יבוא בחור לענין והיא תתחתן
ותוליד ילדים שיגדלו בעזרת השם
ויעריכו את האמא שלהם.

מהו, לדעתך, היחס של המשוררת כלפי עליזה אלפנדרי (למשל יחס של הערכה, הזדהות, חמלה, ביקורת)?
נמק והדגם את דבריך.

4. לפניך שיר בלי כותרת (המתחיל במילים "סלימה את דומעת") מאת אמירה הס. קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

סלימה את דומעת שם עדין ליד הפריז'דר עם בלוק הקרח על
 העינים שלי
 זה היה בצריף הפח
 שום קוסם מארץ עוצו לי לאן לרוץ לא בא
 ממסמרת נפשי שלא תפרח
 עמדתי ליד סלימה ולילה במעברה חלף מעלינו כמו צל כבד
 יש לילות שאזרון קקטוסים מעקצים בלשון ובגוף
 כי אכלתי מפרי דעת הצבר

הו ריח נרקיסים משכר
 מושך רגלי ליד לרוץ עמוק בתוך בצת נחל קישון
 וזרים בידי -
 ריצת בקר חלומה אל לע הבצות המרהיב
 הקיצתני אל בקר שכלו שכר ושעת בין שמשות אדירה
 חפנה אל תוכי ילדה קלת גוף נושמת נוף
 פרוש לכל גולה אל עולמו.

הייתי עשויה משי טהור ומלמלה
 ונפשי מסרקות בפרח מסרק שולמית

מה לך סלימה טרם נולדת נספית אל ימים גקשים ואת עודך
 נצן מתהפך לאשה בעולת איש, ילדה יתומה מאב
 ואין לה חובק. ורק אני נצבתי לך מרחוק על שפת היאור
 מאספת אותך אל תוכי גרה אסופית

עיניך כה קטנות ויוקדות רגש סתום
 כמו חד חנית
 כמו יהלום מלטש
 בין עיי חרבות שמחתך
 עוד בך דקלים ועסיס התמר.

על פי השיר, תאר את הדמות של סלימה ואת עולמה.

בתשובתך התייחס גם לתפקיד של הבת (הדוברת בשיר) בעולם של סלימה.

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

על שתיקתם של התימנים / אהרן אלמוג

אֶל בַּיִת סְבִי בָּאוּ תִימָנִים מִמְּחִנֵּה יוֹסֵף
 יָשְׁבוּ וְשָׁתְּקוּ
 כְּשֶׁאָחַד שָׁר הַשְּׁנִי חֶפֶה
 כִּף גְּדֹלְתִי בֵּין נְהִמָּה
 לְשִׁתִּיקָה
 עֲכָשׁוּ הַתְּקִינוּ לְאָבִי טֶלְפוֹן וְהוּא יוֹשֵׁב
 וּמְחַכֶּה לְצִלְצוֹל
 שְׁמוֹנִים שָׁנָה שָׁתַק שָׁתְּקוּ אֲבוֹתָיו
 עֲכָשׁוּ הוּא רוֹצֵה שִׁיקְשִׁיבוּ לְדַבְּרוּ

תאר את המתח בין העבר להווה, כפי שהוא בא לידי ביטוי בשיר, והסבר את התרומה של מתח זה לבניית משמעות השיר.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

מתחת לפני האדמה / אלי אליהו

וּמָה לַעֲשׂוֹת שְׁאֲצָלִי
 הַנְּתוּחַ הַצָּלִיחַ וּבְגִדָד
 מִתָּה. וְלֹא גוֹתְרָה
 אֶלָּא הַמוֹסִיקָה שֶׁהִיא אָבִי
 שׁוֹמֵעַ בְּתַחֲנוּת הַבוֹשָׁה,
 כְּשֶׁהַמְתִּין בְּחִנּוּן הַתַּת־קֶרְקָעִי,
 לְקַחַת אוֹתִי אֶל צְבֵא הָעַם
 בְּדַרְכּוֹ לְעִבּוֹדָה.

 וְלֹא אֶשְׁכַּח לְעוֹלָם
 אֶת עֶצֶב יְדוֹ הַמְּגוֹשְׁשֹׁת
 אַחַר הָעֵבְרִית, לְהַחֲלִיף מֵהָר,
 לְפָנַי שְׁיוֹצְאִים וְעוֹלִים
 מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה.

מהו היחס של הדובר בשיר כלפי המוסיקה שאביו שומע, ומהו היחס של האב כלפי המוסיקה הזאת?
 הסבר כיצד ההבדלים ביחסם כלפי המוסיקה בונים את משמעות השיר.

פרק שני – דרמה (40 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 7-8.

מחזה מודרני

שים לב: על השאלות 7-8 אפשר לענות רק על פי אחד מן המחזות ברשימה שלפניך.

מי מפחד מווירג'יניה וולף / אדוארד אלבי; משרתם של שני אדונים / קרלו גולדוני; מקווה / הדר גלרון;

שבעה / שמואל הספרי; חשיבותה של רצינות / אוסקר ויילד; מסיבת יום הולדת / הרולד פינטר

7. השאיפה לזכות בתשומת לב והכמיהה לקשר אנושי הן דחפים המאפיינים דמויות במחזות מודרניים רבים.

האם דחפים אלה מאפיינים דמויות מרכזיות במחזה שלמדת? הסבר והדגם את דבריך.

8. בחר מן המחזה שלמדת בשלוש סצנות שאפשר לראות בהן רגעי שיא בעלילת המחזה.

תאר כל אחת מן הסצנות שבחרת, והסבר מדוע לדעתך כל אחת מהן היא רגע שיא במחזה.

פרק שלישי – ספרי קריאה (40 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 9-10.

שים לב: על שאלות 9-10 אפשר לענות רק על פי ספרי הקריאה האלה:

מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן; המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה / מארק האדון; החברה הגאונה / אלנה פרנטה;
האישה בלבן / וילקי קולינס; סמטת השקדיות בעומריג'אן / דורית רביניאן

9. תאר גילויים של אלימות וניכור וגילויים של קרבה ואחוה בספר שקראת, והסבר את תפקידם בעיצוב הדמויות ובהנעת העלילה.

10. בחר מן הספר שקראת בשלושה קטעים שעוררו בך רושם עז. תאר כל אחד מן הקטעים האלה, והסבר מה הרשים אותך בכל אחד מהם.

בהצלחה!